SUOMEN TUOMARILIITTO r.y.
./. Käräjätuomari, Pekka Louhelainen
maaoikeusasioiden vastuutuomari (Oulu)

PM HE 147/2017 vp ja 11/2018 vp
25.4.2018 asiantuntijakuuleminen
Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta

Suomen Tuomariliitto - Finlands Domareförbund ry, jäljempänä Tuomariliitto, esittää lausuntonaan **yksityistielakia** ym. koskevasta hallituksen yllä mainitusta esityksestä seuraavaa:

Yleistä

Tuomariliitto suhtautuu sinänsä myönteisesti yksityislain ja eräiden siihen liittyvien lakien uudistamiseen ja tarkistamiseen. Yksityistielain uudistamista on perustellusti suunniteltu parikymmentä vuotta.

Eräät tiekunnan päätöksen moittimiseen liittyvät ehdotukset ovat kuitenkin omiaan heikentämään kansalaisten oikeusturvaa. Esitys on mittavasta koostaan huolimatta valmistelu verraten nopeasti, jolloin eri lausunnonantajatahoille on jäänyt suhteellisen lyhyet määräajat toimia. Valmistelun loppuvaiheessa hankkeen aikataulua on lisäksi kiristetty tavalla, joka ei ole ollut omiaan laadukkaaseen lopputulokseen pääsemiseksi.

Tuomariliitto **vastustaa** esitystä siitä, että tiekunnan päätöksen moite saatettaisiin ehdotetun **65** §:n mukaisesti moitekanteella käräjäoikeuteen, jossa on maaoikeus.

Jos tähän kuitenkin päädytään, lakiin tulee ainakin tehdä lisäys, jonka mukaan **maaoikeusinsinööri voi osallistua** myös noiden asioiden **valmisteluun**.

Moitekanne tiekunnan päätöksestä

Hallituksen esityksessä ehdotetun yksityistielain 65 §:n mukaan tieosakas tai muu asianosainen voi nostaa moitekanteen käräjäoikeudessa sellaisesta tiekunnan kokouksen tai perustamiskokouksen päätöksestä, jonka katsoo tehdyn vastoin lakia tai tiekunnan sääntöjä taikka loukkaavan hänen oikeuttaan tai tieosakkaiden yhdenvertaisuutta.

Tuomariliitto **vastustaa** jyrkästi esitystä toteuttamisesta moitekanteella seuraavilla perusteilla:

Koska tiekunnissa toimivat maallikot, on havaittu, että niiden päätöksenteossa on runsaasti sekä menettelyllisiä että sisällöllisiä virheitä. Toisinaan tiekunnassa tieosakkaiden enemmistö voi jopa käyttää asemaansa väärin oman edun tavoitteluun tai muihin epäasianmukaisiin päämääriin. Jotta tuomioistuimet eivät joutuisi ensiasteena selvittelemään tuollaisia epäselvyyksiä, mikä tapahtuisi niiden tehtävien kannalta keskeisempien asioiden käsittelyn kustannuksella, tiekuntien päätöksenteon ja tuomioistuimessa tapahtuvan moitekanteen/muutoksenhaun välille tarvitaan edelleen asianmukainen **suodatin**, jollaisina suodattimina ovat tähän asti toimineet kunnalliset tielautakunnat. Tuon elimen käsittelykulujen on oltava kohtuullinen ja mahdollistettava todellinen virheiden korjaaminen.

Käräjäoikeudessa noudatetaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun riita-asioiden kulusäännöksiä, joiden mukaan hävinnyt pääsääntöisesti korvaa voittajan täysimääräiset oikeudenkäyntikulut. Pelkästään käräjäoikeuden oikeudenkäyntimaksu on nykyisin 500 euroa, minkä lisäksi asianosaiset kokevat usein perustellusti tarvetta käyttää lainoppinutta asiamiestä tai avustajaa. Tämä tarve korostuisi entisestään, mikäli hallituksen esityksen mukainen muutoksenhakujärjestely toteutetaan. Esitetty muutoksenhakujärjestely on siten omiaan lisäämään asianosaisten oikeudenkäyntikuluja. Hallituksen esityksessä (s. 25) on arvioitu häviäjän normaalikustannukseksi 6.000-7.000 euroa, joka on liian alhainen, jos molemmilla osapuolilla on asianajajat. Lainoppineen asiamiehen tai avustajan käyttäminen molemmilla puolilla nostaa jo nykyisin hävinneen osapuolen kuluriskin maaoikeuksissa, joissa nyt kysymyksessä olevia asioita käsitellään tällä hetkellä muutoksenhakuina tielautakuntien päätöksiin, jopa runsaasti yli 10.000 euroon. Kun maaoikeuksissa valmistelu on pääosin kirjallista, mutta käräjäoikeuksissa riita-asioissa, jollaisia moitekanneasiat ovat, lähes poikkeuksetta järjestetään valmisteluistunto, kulut muodostuvat esitetyssä järjestelyssä helposti vielä korkeammiksi. Muutoksenhaku hovioikeuteen nostaa potenttiaalisia kuluja entisestään. Tämä olisi omiaan estämään perusteltuakin muutoksenhakua tiekunta-asioissa.

Uudistus tuo myös käräjäoikeuksiin – ja hovioikeuksiin - uuden asiaryhmän, josta aiempaa kokemusta on vain maaoikeusasioita käsitelleillä tuomareilla. Vaikka moitekanneasiat ehdotetaan keskitettäviksi tällä hetkellä maaoikeuksina toimiviin käräjäoikeuksiin, asioiden käsittelyn vaatima asiantuntemus tulisi esitetyssä järjestelyssä kärsimään. Tämä johtuu erityisesti siitä, että käräjäoikeuden kokoonpanoon ei kuulu maaoikeusinsinööriä eikä maaoikeusinsinöörin käyttäminen edes esitettyjen

moitekanneasioiden valmistelussa olisi ilman lainsäädäntömuutoksia jäljempänä todetuista syistä mahdollista. Kun valtaosa tiekuntien päätöksiä koskevista muutoksenhakuasioista liittyy tienpitovelvollisuuteen ja sen perusteella määräytyviin maksuihin, maaoikeusinsinöörillä on ollut keskeinen asema näiden asioiden valmistelussa ja käsittelyssä maaoikeuksissa. Lisäksi tiekuntien päätöksiä koskevat moiteasiat olisivat hovioikeuksissa kokonaan uusi asiaryhmä, jonka käsittely välttämättä tapahtuisi pelkästään lakimiesvoimin.

Näillä perusteilla Tuomariliitto katsoo edelleen, että tiekunnan päätökseen tyytymättömän tulisi voida saattaa asia **Maanmittauslaitoksen tietoimitukseen**. Toimitusinsinööreillä on jo nyt muiden yksityisteitä koskevien toimitusasioiden johdosta erittäin vankka ammattitaito yksityistielain soveltamisesta. Yksityistietoimituksissa käsitellään jo nykyisin muun muassa tieyksiköitä sekä käyttömaksuja ja niiden perusteita koskevia asioita. Esitetyn yksityistielain 71 §:n mukaan tällaisia asioita käsiteltäisiin myös uuden lain mukaisissa yksityistietoimituksissa. Maanmittauslaitoksen toimitusmaksut ovat kohtuullisia ja sen asianosaisille määräämien edunvalvontakustannusten määrät ovat pysyneet kohtuullisena. Se, että Maanmittauslaitos ei ole aiemmin käsitellyt tiekuntien päätöksiä koskevia asioita, ei saa olla este järkeväksi havaittujen uusien tehtävien antamiseksi sille. Maanmittauslaitos käsittelee nykyään kirjaamisasiat, vaikka ne vuosisatoja olivat kuuluneet alioikeuksille. Lisäksi voimassa lain 70 §:n mukaan kyse ei ole varsinaisesta muutoksenhausta vaan ensivaiheessa hallinnollisesta menettelystä: ”... on oikeus saattaa asia tielautakunnan ratkaistavaksi”, joten asiaa ei voida torjua silläkään perusteella, että maanmittauslaitos ei muutoksenhakuviranomainen.

Mikäli Tuomariliiton edellä tekemää ehdotusta muutoksenhaun järjestämiseksi ei jostakin syystä pidettäisi mahdollisena, Tuomariliitto esittää toissijaisesti harkittavaksi Suomen Tieyhdistyksen tiettävästi esittämien **maakunnallisten tielautakuntien** perustamista. Tarvittaessa yksityistielain käsittely tulisi lykätä siihen asti kuin maakuntauudistusesityksen jättämiseen Eduskunnalle. Maakunnallisille tielautakunnille olisi Tuomariliiton käsityksen mukaan mahdollista taata asiantuntevat valmisteluresurssit ja riittävä juttukanta, joten kunnallisiin tielautakuntiin kohdistunut kritiikki ei koskisi niitä.

Maanmittauslaitoksen yksityistietoimituksista tai maakunnallisten tielautakuntien päätöksistä voitaisiin hakea muutosta maaoikeuksiin, joilla on pitkäaikainen kokemus kysymyksessä olevasta asiaryhmästä ja jonka kokoonpanoon kuuluu maaoikeusinsinööri.

Tuomariliitto huomauttaa lisäksi, että esitetyn yksityistielain 65 §:n 5 momentin säännös toimivaltaisesta hovioikeudesta johtaa tilanteeseen, jossa useiden moitekanteita käsittelevien käräjäoikeuksien ratkaisuista muutoksenhaku ohjautuu tien tai sen pääosan sijainnista riippuen kahteen eri hovioikeuteen (esimerkiksi Varsinais-Suomen käräjäoikeuden ratkaisuista joko Turun tai Vaasan hovioikeuteen ja Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden ratkaisuista joko Helsingin tai Turun hovioikeuteen).

Maaoikeusinsinöörin osallistuminen käsittelyyn

Hallituksen esityksen luonnoksessa (25.1.2017) esitettiin tässä lausunnossa tarkoitettujen asioiden käsittelyä maaoikeuksissa. Perustellusta kritiikistä johtuen esitystä muutettiin siten, että lopullisessa hallituksen esityksessä asioiden käsittely siirrettiinkin niihin käräjäoikeuksiin, joissa toimii maaoikeus, millä ilmeisesti nähtiin olevan jotain lisäarvoa asiassa.

Hallituksen esitystä annettaessa kuitenkin lakiin oletettavasti unohduksesta johtuen jätettiin lisäämättä säännökset, jotka mahdollistaisivat sen, että maaoikeusinsinööri voisi osallistua tarvittaessa myös noiden asioiden valmisteluun. Maaoikeusinsinööri on tuomioistuinlain 2 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan jäsenenä vain maaoikeusasioissa. Toisin kuin maaoikeusasioiden vastuutuomarin kohdalla on säännöksen toisessa virkkeessä säädetty, lakiin ei sisälly säännöksiä maaoikeusinsinöörin oikeudesta osallistua muiden kuin maaoikeusasioiden käsittelyyn. Maaoikeus-insinöörin toimivallasta on säädetty puolestaan kiinteistönmuodostamislain 243 §:ssä, joka koskee vain maaoikeusasioita.

Koska korkeimman oikeuden tuomioistuinten kokoonpanon laillisuutta koskeva tulkintakäytäntö on perustellusti hyvin tiukka, ilman nimenomaisia säännöksiä käräjäoikeudet eivät voisi käyttää maaoikeusinsinöörin työpanosta tiekuntien päätöksiä koskevien moitekanneasioiden valmistelussakaan. Korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO **2002:68** ilmenee selkeästi, ettei kokoonpanoon kuulumaton henkilö voi osallistua asian ratkaisuun vaikuttavaan valmisteluun:

> Velallisen epärehellisyyttä ynnä muuta koskevaa rikosasiaa hovioikeudessa käsiteltäessä oli tunnusmerkistön täyttymiseen liittyvien tosiseikkojen tutkimiseen ja oikeudelliseen arviointiin sekä ratkaisuehdotuksen laatimiseen käytetty asiaa varten määrättyyn ratkaisukokoonpanoon kuulumatonta viskaalia, joka tosin toimi esittelijänä kyseisessä hovioikeudessa, mutta jota ei ollut määrätty esittelijäksi kyseisessä asiassa. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevillä perusteilla katsottiin, että asiaa käsiteltäessä ei ollut noudatettu laillista menettelyä...

Korkeimman oikeuden tiukkaa linjaa kokoonpanon laillisuuden suhteen ilmentävät myös esimerkiksi ratkaisut KKO 1998:69, KKO 2001:30, KKO 2003:5, KKO 2015:78 (ks. erityisesti perustelujen kohdat 14 – 16) ja KKO 2017:43.

Maaoikeusinsinööreillä on kuitenkin huomattava tietämys ja osaaminen yksityistieasioissa, myös nyt kysymyksessä olevan tyyppisissä asioissa. Tämän vuoksi on **välttämätöntä** (mikäli hallituksen esityksen mukaisesta sääntelystä ei päätetä luopua), että ainakin mahdollisuus maaoikeus-insinöörin käyttämiseen kysymyksessä olevien asioiden valmisteluun taataan asianmukaisin lain säännöksin. Tämä olisi helpoimmin ilmeisesti toteutettavissa lisäämällä tuomioistuinlain 2 luvun 7 §:n 1 momenttiin uusi virke, jonka mukaan maaoikeusinsinööri voisi osallistua käräjäoikeudessa yksityistielain 65 §:ssä säädettyjen asioiden valmisteluun.

Kyse on jokapäiväisesti vaadittavasta tielainsäädännön, erityisesti yksityistielain ja sen soveltamiskäytännön asiantuntemuksesta, jonka täytyy kuulua oikeuden peruskokoonpanoon, kuten maaoikeudessa nykyisin on.